

Asia: VN/18780/2023-LVM-180

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksesta ja ympäristöselostuksesta (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi)

Lausunnonantajan lausunto

Vastaavatko strategiset linjaukset (ml. alueelliset painotukset) valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeita?

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt saamelaiskäräjiltä lausuntoa valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksesta ja siihen liittyvästä SOVA-lain mukaisesta ympäristöarvioinnista. Suunnitelman Pohjois-Suomen alueellisissa painotuksissa varmistetaan liikkumisen edellytykset olemassa olevaa liikenneverkkoa hyödyntäen. Saamelaiskäräjät pitää järkevänä resurssien suuntaamista jo olemassa olevan liikennejärjestelmän toimivuuden varmistamiseen perusväylänpidollisin toimin. Erityisesti saamelaisten kotiseutualueella tulisi jo olemassa olevan tieverkon kunnostamisen olla ensisijaista. Esimerkiksi Inari-Köngäs -välillä raskailla ajoneuvoilla ajaminen ei ole tällä hetkellä mahdollista tien nykykunnossa.

Alueellisten painotusten Pohjois-Suomea koskevaan taulukon Toimivuus -kohtaan tulisi lisätä alueellisesti merkittävät saamelaisten perinteiset elinkeinot.

Varautumisen, huoltovarmuuden ja sotilaallisen liikkuvuuden kehittäminen ja huomiointi ovat osa Liikenne 12 -suunnitelmaa. Saamelaiskäräjät tunnistaa toimivan liikennejärjestelmän keskeisen merkityksen Pohjois-Suomen turvallisuudelle ja huoltovarmuudelle. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan huoltovarmuuskysymyksiä sekä vajavaisia itä-länsisuuntaisia tieyhteyksiä tulisi kuitenkin pyrkiä ratkomaan ensisijaisesti olemassa olevien teiden kunnostamisella uusien, saamelaisten perinteisille elinkeinoille kriittisen tärkeitä alueita halkovien tieyhteyksien sijaan. Uusia tieyhteyksiä ei tulisi rakentaa erämaa-alueille eikä kansallispuistoihin huoltovarmuuden nojalla. Liikennejärjestelmäsuunnitelmassa tulisi sen sijaan keskittyä alueilla kulkevien, jo olemassa olevien teiden perusparantamisen rahoittamiseen.

Suunnitelmaluonnokseen tulisi kirjata, että saamelaisten kotiseutualueen osalta uusia tieyhteyksiä suunniteltaessa saamelaisten, sekä muiden alueella asuvien paikallistuntemusta tulisi hyödyntää. Suunnitteluvaiheessa voitaisiin näin identifioida esimerkiksi jo olemassa olevia vähäisellä käytöllä olevia metsäautotieyhteyksiä, joiden kustannustehokkaalla parantamisella uusien huoltovarmuutta tuovien tieyhteyksien rakentamisen tarve voisi vähetä erityisesti erämaa-alueilla ja kansallispuistoissa. Toteutuessaan täysin uusilla itä-länsisuuntaisilla tieyhteyksillä olisi rajoittavia ja vahingollisia vaikutuksia erityisesti saamelaisten kotiseutualueella harjoitettavaan poronhoitoon, kuten laidunalueenetyksiä, laidunkiertomuutoksia, laidunalueiden kulumista, porokuolemia sekä meluhäiriöiden aiheuttamaa välttämiskäyttäytymistä. Vaikutus ei rajaudu ainoastaan tien läheisyyteen, vaan välttämiskäyttäytymisen vuoksi porot siirtyvät kauemmille, jo muussa käytössä oleville alueille sekoittaen perinteistä laidunkiertojärjestelmää tehden pahimmillaan poronhoidosta taloudellisesti kannattamatonta.

Suuntaamalla perusväylänpidollisia toimia esimerkiksi Itä-Lappiin, saadaan autioituvia alueita pidettyä asutettuna, mikä on tärkeää myös itärajan maanpuolustusturvallisuuden kannalta. Tieyhteyksien kunnossapidolla tulee turvata myös saamelaisten oikeus harjoittaa perinteisten elinkeinojaan alueella ja käyttää niiden harjoittamiseen tarkoituksenmukaista tieverkostoa.

Selvityksessä on huomioitu olemassa oleva rataverkko ja mahdollisesti uudet yhteystarpeet Pohjois-Suomesta Ruotsiin. Rautatien kehittämisen tarpeissa tulee Saamelaiskäräjien 9 §:n neuvottelujen lisäksi kuulla valtakunnan rajat ylittävien, mahdollisten uusien ratayhteyksien vaikutustenarvioinnissa myös Ruotsin puolen saamelaisia siltä osin, kuin rataverkkoa kehitetään Ruotsin saamelaisalueen lävitse.

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen toimenpiteistä?

-

Onko suunnitelmaluonnoksen rahoitus kohdennettu oikein rahoitusohjelman sisällä?

-

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen vaikutusarvioinnista ja ympäristöarvioinnista (SOVA-laki 8.4.2005/200)?

Valtakunnallisen liikennejärjestelmän ympäristöselostuksen mukaan väylien kehittämis- ja parantamishankkeilla voi olla vaikutusta mm. maa-alan peittymiseen, luonnon alueiden pirstoutumiseen ja ekologisten verkostojen estevaikutukseen. Vaikutukset ovat suunnitelmaluonnoksen mukaan pääosin negatiivisia, mutta vähäisiä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamelaisten kotiseutualueella alueiden jo nykyistä huomattavaa pirstaloitumista merkittävästi lisäävät uudet infrastruktuurihankkeet uhkaavat saamelaisten kulttuuria, elämäntapaa ja perinteisiä elinkeinoja, ja vaikutukset ovat vähäisen sijaan merkittäviä, mikä tulisi kirjata suunnitelmaluonnoksen vaikutus- ja ympäristöarviointiin. Laidunten pirstaloitumisen lisääntyminen mahdollisten uusien teiden myötä sekoittaisi laidunkiertojärjestelmää vähentäen merkittävästi perinteisen elinkeinon harjoittamisedellytyksiä. Pahimmillaan uudet tieyhteydet lopettavat vaikutusalueellaan saamelaisille Suomen perustuslaissa (731/1999) 17 §:n 3 momentissa turvatun

oikeuden alkuperäiskansana harjoittaa, ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Uusien väylien kehittämishankkeita edistettäessä tulee Saamelaiskäräjien 9 §:n mukaisten neuvotteluiden lisäksi huomioida saamelaispaliskuntien osallistaminen oikea-aikaisesti paliskunnan alueelle kohdistuvia tieyhteyksiä koskeviin neuvotteluihin.

Muut huomiot?

-

Niska Leena
Saamelaiskäräjät